

10. HERALDICKÝ DOPIS.

Heraldická oddělení v museích. Slováké museum v Uherském Hradišti uskutečňuje akci, jež by se měla stát vzorem pro všechna musea regionální, místní i odborná; provádí totiž instalaci zvláštního oddělení heraldického, v němž budou soustředěny všechny předměty vztahující se k heraldice. Takové oddělení nejen umožní přehled o všech věcech, které museum z tohoto oboru má, nýbrž i usnadní heraldikům jejich studie. Kromě toho se stane heraldické oddělení jasným obrazem erbovních rodů v kraji a jejich vývoje, jakož i přehledem o historii měst, obcí, korporací i duchovních institucí v místě a okolí. Lze tedy všem museum doporučit, aby také přikročila k zřízení heraldických oddělení. Je k tomu ovšem zapotřebí odborných znalostí heraldických; tam, kde snad by takových odborníků nebylo, ochotně přispěje radou i pomocí Heraldický odbor J. s. č. r.

Z dopisů našich čtenářů. Arch. Bohumír Šimek, Praha: Vždy to je bezprostřední zrakový vjem výtvarného krásna, kterým se heraldika vyznačovala a bude vyznačovat a který v nás probouzí touhu přiblížit se k nejvyšší ušlechtilosti a rytířským ctnostem. Každý heraldik měl by být dobrým kreslířem, ale hlavně umělecky jemně cítícím člověkem. Kdo se heraldikou zabývá, má se podrobit přísným zákonům heraldickým, ale nebylo doby, která by tyto zákony nebyla výtvarně přizpůsobila svým stylům. Naše doba, vedená purismem, může v krásné linii od všeho zbytečného oproštěně vytvořit nový heraldický záznam, který by měl být vodítkem všech, kdož heraldiku milují a kdož v ní pracují. Měla by však také vytvořit zákony, jak a kdy se smí heraldiky užívat, aby nezedla a nestala se předmětem všední potřeby. V heraldice méně znamená vždy více.

Dr. Nikolaj Zacharov, Březové Hory: Heraldika a rodopis, kromě významu historického, nalezá svůj smysl v službě vlasti a národu v pohnutých dobách, na historických přelomech dějin. Lid, nucen se obrátit do svého nitra, ke kořenům své minulosti, může najít novou sílu těžce z pramenů, které mu rodopis a heraldika poskytují, neboť odvádějí od materialismu a sobeckosti.

O heraldickém názvosloví. Bez přesné, jednotné a jednoznačné terminologie, obecně závazné, není možná řádná vědecká (ani nevědecká!) práce v žádném oboru; a oborů, jež u nás takového názvosloví nemají, je již velmi málo. Žel, že mezi ně patří právě heraldika. Jednu z hlavních příčin nedostatku řádného heraldického názvosloví. Vždyť přesně vymezené termíny jsou instrumentem primární povahy pro každou vědní činnost; je-li tento instrument nedokonalý, nemohou být pracovní výsledky jiné nežli rovněž nedokonalé.

Nemá-li naše heraldika vyhovující terminologii, pak není to způsobeno nedostatkem termínů, nýbrž spíše naopak jejím nadbytkem. Stará i moderní čeština, jakož i příspěvky z cizích jazyků se podílejí na tvorbě heraldického názvosloví v plné hojnosti, a tak vidíme zjev, že pro týž pojem je několik výrazů, avšak s neurčitými obrysy, takže v jich užívání je naprostá nejistota a nejasnost. Každý heraldik užívá jiných výrazů a obrátů, takže kolik heraldických pracovníků, tolik heraldických názvosloví. Hovoří-li

spolu, jako by mluvili cizími jazyky; čtou-li svoje práce, jsou nuceni je překládat do svého heraldického jazyka.

Stav je tedy takový, že stačí z bohatého pokladu termínů vybrat nejvhodnější a přidělit jim příslušné pojmy, ostatní pak vyloučit jako výrazy neheraldické.

Můžeme-li nyní podat heraldické veřejnosti zprávu, že jsou již dokončeny práce na vytvoření přesného heraldického názvosloví, pak lze k tomu dodat, že nebylo nikterak zapotřebí tvořit termíny nové, leda v několika málo výjimkách; postačilo jen fixovat termíny dosavadní. Proto nebude nová heraldická terminologie nijak revoluční a její zavedení nenarazí na překážku, jež bývá u nových nomenklatur nejněžnější, totiž na překážku novosti, nezvyklosti, na překážku tvorby nových termínů, jež zřídka kdy dojdou souhlasu všech kompetentních činitelů i uživatelů názvosloví. Jestliže pro několik pojmů budou zavedeny nové termíny, jak jsme uvedli, pak budou nové jen pro heraldiku, v obecném jazyku jsou to slova od nepaměti tvořící součást jeho pokladu. Abstrahujeme tu ovšem od těch několika výrazů, jež důmyslně navrhl Dr. Viktor Palivec v stati „Heraldická terminologie“, obsažené v 4. Heraldickém dopise z prosince 1943. Leč i tato slova, ač opravdu nová (znakověda, znakozpyt, znakomalba, znakokresba, znakopis), se v jiných podobách (todověda, přírodozpyt, zvukomalba, perokresba, rostlinopis) plně vžila a osvědčila. Nebude tedy ani těchto několik opravdu nových slov na překážku příznivému přijetí heraldické terminologie, jež právě byla dokončena.

Toto nové názvosloví, jež — znovu zdůrazňujeme — bude nové jen tím, že provede fixaci určitých termínů pro určité heraldické pojmy, nebude zcela pomíjet slova převzatá z cizích jazyků. Tam, kde nebude dostatečné, po všech stránkách (významové, filologické, historické, eufonické) ekvivalentní náhrady v češtině, tam bude ponechán termín cizojazyčný; rovněž tam, kde by bylo nutno opsat slovo převzaté z cizího jazyka dvěma nebo více slovy. Další zásada, již se nové názvosloví řídí, je zachování starých a nejstarších termínů českých, jak byly nalezeny v původních zdejších pramenech, zejména z znakopisec. Tak budou k novému životu vzkříšeny některé pěkné výrazy, nyní málo užívané nebo zcela zapomenuté.

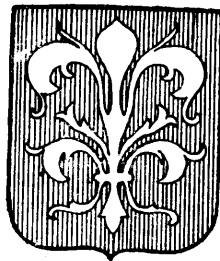
Na heraldické terminologii řídící se těmito zásadami pracoval Heraldický odbor J. s. č. r. z iniciativy Dr. V. Palivce, který také valnou její část vypracoval. Práce nyní byla již dovršena tak, že by bylo možno celý návrh předložit veřejnosti; čeká se již jen na to, až budou dány potřebné publikační možnosti. Lze mít za to, že uveřejněním nového heraldického názvosloví by byl učiněn další velmi významný krok na slibně již započaté cestě k cílům české práce heraldické. Sotva která jiná publikace nežli tato by mohla naší heraldice prospět více, neboť by vytvořila základ, na němž by pak bezpečně mohla být stavěna budova české heraldiky. I když sotva lze očekávat, že nové názvosloví bude přijato jako závazná norma beze změn, i když tedy bude veřejností předloženo jen jako návrh, nebude jeho uveřejnění o nic méně významné. Má-li vůbec někdy naše heraldika mít řádnou terminologii (a jednou ji přece mít musí!), pak je nezbytno, aby dříve nebo později byl předložen hotový návrh. Bude jistě jen k dobru věci, stane-li se tak dříve. — J. M.

Jméno města Bayeux v Normandii, v jehož okolí se počátkem června 1944 udály první boje po zahájení britského a amerického pokusu o invasi na evropskou pevninu, je dobře známo všem heraldikům. Do tomto městě je pojmenován proslulý obrazový doklad, jeden z nejranějších vůbec, o heraldice. Je to známý bayeuxský čaloun, který byl v Bayeux objeven a který je také chován v tamější knihovně. Bayeuxský gobelin je pruh dlouhý 65,227 m a široký 0,508 m, na němž jsou vyobrazeny události normanského vpádu do Anglie v r. 1066, počínajíc návštěvou anglického krále Harolda II. u dvora normanského vévody Viléma a končíc smrtí Haroldovou v bitvě u Hastingsu 14. října 1066. Celá tato obrazová kronika je rozdělena na 72 výjevy s četnými postavami bojovníků, nesoucích normanské štíty s heraldickými znameními. Je tedy bayeuxský čaloun dokladem o evropských počátcích heraldiky ještě před křížovými výpravami. Doufáme, že tato převzácná heraldická památka neutrpla škody válečnými událostmi. — J. M.

Heraldika v tisku. Kančí hlava ve znaku Sobotky se jmenuje článek M. Vlacha ve **Zprávě krajauského kroužku Mladé Sobotky** z r. 1944. — **Zprávy Městských podniků** pražských z 25. dubna 1944 se zmiňují o firemní značce Městských podniků a uveřejňují též její vyobrazení; je to erbovní znamení hl. města Prahy vkomponované do ozubeného kola. Tato značka je výsledkem soutěže a jejím autorem jest Ing. J. Hovorka. — **Pestry týden** z 27. května 1944 uveřejnil článek „Ochrana a ozdoba válečnickova, pestrá historie vojenské přílby“, provázený několika ilustracemi; článek nepodává jasný obraz o vývoji přílby a je nepřesný zejména tam, kde se zmiňuje o přílbách heraldických. — Sašek-Sirius jest autorem článku „Řetěz generací“ ve **Zdroji** z 30. května 1944. Stať má rodopisné zaměření, ale autor zřejmě není obezřetným se zásadami a poznatky moderní genealogie; kromě toho jsou v článku některé věcné nesprávnosti, tak na př. se autor mylně domnívá, že kreolové jsou míšenci mezi rasou bílou a rasami barevnými (1). Autor se též přimlouvá, aby rodiny si zavedly jako svou rodovou značku monomarku. Návrh není propracován do podrobností, takže nelze se o něm vyslovit, lze však říci, že monomarka by byla vhodnější nežli měšťanské znaky. — **Zlínský Svět** z 24. května 1944 se zmiňuje o dubových říčních meznících se znaky rodů, kterým patřila jednohlavá poříčí. — **Deník A-Zet** z 20. března 1944 otiskl stručnou zmínku o ustávení Heraldického odboru J. s. č. r. Týž deník soustavně uveřejňuje instrukční články Dipl. sc. pol. F. Vlčky o městských znacích s ilustracemi téhož autora. V poslední době byly otištěny články o znacích těchto měst: 10. XII. 1943 Pardubice, 15. I. 1944 Chrudim, 13. I. Horažďovice, 21. I. Frenštát p. R., 28. I. Rychnov, 4. II. Olomouc, 5. II. Ostrava, 10. II. Vlašim, 11. II. Cejčkovice, 16. II. Bělčice, 22. II. Brno, 2. III. Slavkov, 4. III. města znaku růže, 8. III. Bohušovice, 15. III. Klatovy, 16. III. Plzeň, 24. III. Jilemnice, 25. III. Drahotuše, 28. III. Benešov, 29. III. Jindřichův Hradec, 30. III. 1944 Hluboká. — **Nár. práce** ze 7. června 1944 uveřejnila článek M. M. Novotného o hradu Helštýně u Hranic, v němž je zmínka o erbu pánů z Pernštýna nad hradební branou.

Znaky, které vidí turista-heraldik v Litomyšli. Nejčastěji se setkáme s městským znakem, o jehož heraldickou čistotu a vhodnou úžití je zvláště pečováno správní komisí v čele s p. Zdeňkem Tomíčkem. Městský znak — v červeném štítu stříbrná lilie zvláštního tvaru — vidíme na průčelí Smetanova domu, na

býv. střelnici, na býv. učitelském ústavu spolu se znakem českého lva, na budově městských úřadů a na četných jiných místech. V muzeu jsou chovány znaky a znamení mnohých okolních obcí. Kromě městských znaků najdeme v Litomyšli i erby rodové, tak na př. na chrámu Nalezení Sv. Kříže je nad portálem znak trautmansdorfský, na piaristické koleji na portále znak řádový a na dveřích erb Pernštýnů a Trautmansdorffů. V zámku na hlavním portále jsou znaky Vratislava z Pernštýna a paní Manrique de Lara, na jízdnárně opět znaky trautmansdorfské. Nad hlavním vchodem kostela Povýšení Sv. Kříže znovu vidíme znaky Pernštýnů a rodu de Lara. Na klenbě předsíně tohoto chrámu je znak pánů z Postupic. Na panském domě, jenž kdysi byl majetkem rodičů B. Smetany, jsou valdštýnské znaky z r. 1769. Posléze nalezneme v Litomyšli i znak svatováclavské plamenné orlice na štítu Sv. Václava na sousoší Panny Marie. — Dipl. sc. pol. F. Vlčka.

Litomyšl. Archiv F. Vlčka

hlavním vchodem kostela Povýšení Sv. Kříže znovu vidíme znaky Pernštýnů a rodu de Lara. Na klenbě předsíně tohoto chrámu je znak pánů z Postupic. Na panském domě, jenž kdysi byl majetkem rodičů B. Smetany, jsou valdštýnské znaky z r. 1769. Posléze nalezneme v Litomyšli i znak svatováclavské plamenné orlice na štítu Sv. Václava na sousoší Panny Marie. — Dipl. sc. pol. F. Vlčka.

Čechicae nobilitatis antiquitatem et probitatem nullus unquam, nisi omnis historiae ignarus revocabit in dubium. Sunt apud nos hodieque illustrissimae stirpes, quae a mille et pluribus annis nobilissimi generis originem demonstrare possint. — Bohuslav Balbin.

Na mladoboleslavském hřbitově č. 2, odd L, hrob 23 je zbudována hrobka ve tvaru kaple, nad jejímž portálem je znak mající v štítu klín provázený třemi růžemi, nad štítem korunovaná turnajová přílba s orlími křídly, na obou po růži. Ježto nelze zatím najít souvislost mezi tímto znakem a osobami v hrobce pohřbenými (jsou to Karel Marek 1842–1902, Jindřich Landa 1866–1914, Dr. František Vondrák 1867–1918, Josefa Vondráková zemř. 1927, Kristína Marková zemř. 1938), prosím o zprávy, jež by mne uvedly na stopu vedoucí k zjištění znaku. — Prof. A. Weisshera, Ml. Boleslav 92.

Heraldika na knižních obálkách. V poslední době vidíme v knihkupeckých výkladech řadu knih s heraldickými motivy na obálkách. Je to na př. „Dobrý drak“ od B. Štorma (Kuncič, Praha 1944); na obálce jest autorova kresba: gotický štít s heroldským křížem, pod ní heraldická koruna. — Novela téhož autora „Sovi hrad“ (Vyšehrad, Praha 1943) nese na obálce praporec s heroldským křížem. — Josef Pekař „O povstání krajevce Přemysla proti králi Václavovi I.“ (Vyšehrad, Praha 1941); na obálce barevné znaky Čech a Moravy, na titulním listě tytéž znaky nebarevné, avšak s přílbami a klenoty od B. Štorma. — Nakladatelství Orbis vydalo knihu „Panamský skandál“ od Waltera Franka se znakem Panamy na obálce. — Kniha „Černé umění“ od Günthera Birkenfelda, jež byla vydána u Beauforta v Praze, má na obálce rovněž znak. — Znak carského Ruska je na obálce knihy „Car, kouzelník a žid“ od W. Gruelha. — H. Šteen napsal knihu „Hrdinové sluneční vlajky“ (Orbis, Praha) s japonským znakem na obálce. — Znak Velké Británie je na obálce knihy „Anglo-židovská aliance“ od Wolfa Meyera-Christiana (Orbis, Praha). — Na knize „Tak skončila Jugoslavie“ od Danila Gregoriče je vyobrazen srbský orsel. — Znak Bulharska je na obálce díla „Bulharsko“ od R. Borsche-Zantnera, jež bylo vydáno Orbisem v r. 1944.